

tervet is sejtet. Épen e kettős jellegénél fogva, hogy bővebben másutt kifejtett nézeteit is összefoglalja, csak ezután kifejtendő elmélet körvonalait is jelzi, nem volna helyén e dolgozata kapcsán szállni vitába azzal, amit ez ismertetés írója nem érez egészen meggyőzőnek (pl. a magyar humanizmus életének határai és tagolódása tekintetében). Annál őszintébb a kívánság, hogy a tervezett nagy mű minél előbb elkészüljön.

A másik irodalomtörténeti vonatkozású közlemény (201—238. l.) Diomede Caraffa *Tractato delle Instructioni del bon Cortesano* c. Beatrix királynének ajánlott iratának, az első ily tárgyú olasznyelvű munkának, szövegkritikai kiadása (*Un opuscolo dedicato a Beatrice d'Aragona regina d'Ungheria*) Mayer Erzsébettől, akinek Diomede Caraffáról szóló alapos tanulmánya a Koltay-Kasnertől alapított pécsi Pannoniában jelent meg; főbb eredményeit e közlemény bevezetése is hozza.

WALDAPFEL JÓZSEF

Berzsenyi Dániel ismeretlen és kiadatlan levelei. Kiadta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Merényi Oszkár. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1938. 8-r. 121 l.

Berzsenyi művei új, akadémiai kiadásának második kötetében levelezését olvashatjuk. A gyűjtemény egyik jelentősége, hogy a Kazinczyhoz írottakat kivéve benne együttvan a költő minden levele — a másik, hogy az itt közölt 80 levélnek a fele eddig kiadatlan, sőt egyáltalán ismeretlen volt. Tárgyukat tekintve a levelek közül 25 családi, 55 pedig irodalmi vonatkozású. A függelékben még 1—1 levelet olvashatunk Berzsenyi soproni tanárától Mesterházy Nagy Jánostól és nagybátyjától, Thulmon Jánostól; mindkettő érdekes fényvet az ifjú Berzsenyi jellemére.

Nagy ódaköltőnk nem volt levélíró egyéniség. A levél nála nem kényszerű lelki megnyilatkozás; csak ritkán szánja el magát levélírára, s ilyenkor, ha közvetlen környezetének küld üzenetet, szárazzá, ha jóbaráthoz vagy ismerőshöz szól, feszessé lesz. Hiányzott belőle Kazinczy mozgékony-sága és szeretetreméltósága, Kölcsey mély kedélye, Mikes vagy Petőfi humora és közvetlensége. Ezért Berzsenyi levelei, kívül esnek a magyar irodalmi levél fejlődésén.

Mint irodalomtörténeti adatok azonban rendkívül becsesek — közelebb hozzák Berzsenyi emberi alakját, színesebbé teszik írói arcképét. Atyjához és feleségéhez írt leveleiből megismerhetjük a költő magánéletét. Látjuk a szorgalmas földesurat, akinek legfőbb gondja a gabona értékesítése, a jószág etetése, a szőlő tisztítása; látjuk a csak titokban verselő nemesi író, aki földszerzésről és sertéshízalásról tudósítván atyját, mellékesen odavetve, szinte szégyenlősen említi írói sikereit. «Ezeket csak úgy írtam mint Atyámnak, 's kérem kedves Atyám Uramat, valakinek ne beszélje!» Az irodalmi vonatkozású leveleken keresztül viszont bepillantathatunk Berzsenyi költői műhelyébe. Mennyire jellemző Bárány Boldizsárhoz írt buzdításai: «Jó verset írni nagy munkát nagy erőlködést kíván. Aki egy ódán hétszámra dolgozni nem tud, az poeta soha sem lesz. A' melly vers hamar készül, rövid életű az mint a Varga Péter boeskorá.» Levelezése Helmecczivel viszont rendkívül fontos kiadástörténeti adatokat tartalmaz. A legérdekesebbek azonban

azok a levelek, amelyekben művészi kérdésekről nyilatkozik: Horvát Istvánnak pl. ízlésbeli nézeteit fejtí ki, a Szentmiklóssy Alajoshoz intézett sorokból pedig kiviláglik, hogy mennyire tudatosan követte Horatiust.

Berzsenyi Dániel levelezésének ez a gyűjteménye tehát nagyban elősegíti jellemének és alkotásának helyes ismeretét és értékelését. Hála és elismerés illeti Merényi Oszkárt, a lelkes és fáradhatatlan Berzsenyi-kutatót, hogy az anyagot pontosan összegyűjtötte és sajtó alá rendezte. A meleg hangú bevezetés, valamint a tájékoztató megjegyzések nagyban emelik a töket tudományos értékét.

SOLT ANDOR.

Magyar Bálint: A százéves Nemzeti Színház. Budapest, Magyar Szemle. Magyar Szemle Társaság, 1937. K. 8-r. 80 l.

Magyar Bálint munkája végén lelkiismeretesen beszámol forrásairól. Huszonhat művet sorol fel — csak huszonhatot, mert mindössze ennyi nyújt felvilágosítást az ország első színpadának, a nemzeti művelődés egyik legfőbb bástyájának száz esztendő múltjáról. S ezek közt is akad néhány, melynek ha nem is a jóhiszeműsége, de forrásértéke erősen kétséges.¹ Ezért Magyar Bálint voltaképpen hősi feladatra vállalkozott — könnyebb újonnan felkutatott adatokkal vagy részletkérdések tisztázásával akár egy vaskos kötetet megtölteni, mint megbízható előmunkálatok híján egy intézmény önelvű fejlődésének sűrített, minden vonatkozásban lezárt és lényegbevágó rajzát adni.

Magyar Bálint érdeme, hogy a nehézségek ellenére is gyarapította művével a százéves évforduló fényét. Kis könyvének különösen első, a Nemzeti Színház régibb korszakaira vonatkozó fejezetei megbízható útmutatást nyújtanak a művelt nagyközönségnek; a fejlődés újabb mozzanatait tárgyaló részletek kényszerű hézagai pedig figyelmeztető izenet a tudományos kutatás számára. Stílusa helyenként erőtlén, szintelen — sikerült viszont elkerülnie az alkalmi művek két legnagyobb veszedelmét: a kötelezőnek vélt ünnepi patoszt és a száraz statisztikai felsorolások unalmát.

SOLT ANDOR.

Doktori értekezések 1937-ben.

1. *Bréver Lajos: Négyesy László (1861—1933).* Budapest, szerző kiadása, 1937. 8-r. 64 l.

Amikor a tanítványi kegyelet irat dolgozatot és nem a tudományos kutatás objektív sürgetése, a bíráló is más, kevésbé szigorú szempont alkalmazására kényszerül. Bréver, maga is Négyesy tanítványa, a nagy tudós halálához kissé tulságosan közel fogott összefoglaló munkájának megírásához — ez az oka, amiért munkája csak összeállítás, a nélkül, hogy valami tudományosabb szempont érvényesítésére törekednék. Lírai hévvel megirt élet-

¹ Magyar Bálint munkája még Rédey Tivadar monográfiája előtt jelent meg.